

چهارمین
تاریخ ایران

ایران در عصر غزنویان و سلجوقیان

سرشناسه : فتحی، کوروش، ۱۳۵۰ -
 عنوان و نام پدیدآور : ایران در عصر غزنویان و سلجوقیان / کوروش فتحی.
 تصویرگر فرهاد جمشیدی.
 مشخصات نشر : تهران، قدیانی، ۱۳۹۱.
 مشخصات ظاهری : ۶۸ ص.
 فروست : چراهای تاریخ ایران؛ ۳.
 شابک : 978-600-251-179-9
 وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا
 موضوع : ایران -- تاریخ -- قرن ۴ - ۶ ق
 موضوع : ایران -- تاریخ -- غزنویان ۳۵۱ - ۵۸۲ ق.
 موضوع : ایران -- تاریخ -- سلجوقیان ۴۲۹ - ۵۹۰ ق.
 نام افزوده : جمشیدی، فرهاد، ۱۳۴۹ - . تصویرگر
 ردی کنگره : ۱۳۹۱ الف ۲ / DSRVY۰
 مبتدای نویسی : ۹۵۵/۰۵
 شماره ثبت ملی : ۳۰۰۵۹۹۰

 کتاب‌هاکایه
 واحد کودکان و نوجوانان
 موسسه انتشارات قدیانی
 www.ghadvyani.org
 تلفن ۰۶۶۴۰۳۳۱۰۰ (خط ۵) •
 دورنگار: ۰۶۶۴۰۳۲۶۴

ایران در عصر غزنویان و سلجوقیان

چراهای تاریخ ایران -

کوروش فتحی

سرپرست مجموعه: مسعود جوادیان

ویراستار: جعفر ربانی تصویرگر: فرهاد جمشیدی

طراح اونیفورم و اجرای جلد: ریتون گرافیک (بهزاد غریب‌پور)

آماده‌سازی: دفتر طراحان شاهرخ گرافیک

زیر نظر شورای بررسی

چاپ اول: ۱۳۹۳ تعداد: ۱۱۰۰ نسخه

شابک: ۹ - ۱۷۹ - ۳۵۱ - ۶۰۰ - ۹۷۸ - 978 - 600 - 251 - 179 - 9

شابک دوره: ۸ - ۹۶۲ - ۵۳۶ - ۹۶۴ - ۹۷۸ - 978 - 964 - 536 - 962 - 8

کد: ۹۳/۲۱۷۴

چاپ: چاپخانه قدیانی، تهران

کلیه حقوق محفوظ است.

۱۴۰۰ تومان

◇ پیشگفتار

۷

۹ دوره ترکان

- ۹ ◇ دوره حاکمیت ترکان یعنی چه؟
- ۹ ◇ واژه ترک به چه معنی است؟
- ۹ ◇ سرزمین و محل سکونت اولیه ترکان کجا بود؟
- ۱۲ ◇ نسله اوغوزخان چیست؟
- ۱۲ ◇ ترکان چگونه و از چه زمانی به ایران وارد شدند؟
- ۱۴ ◇ عواما موفقیت ترکان در ورود به اسلام چه بود؟
- ۱۴ ◇ سامانیان ضعیف ولی ترکان قدرتمند شدند؟
- ۱۴ ◇ از جویس چه می دانیم؟
- ۱۵ ◇ تگین به چه معنی است؟
- ۱۵ ◇ البتگین که بعد از چه کد؟
- ۱۵ ◇ غزنه کجا بود و چه اهمیت داشت؟

۱۶ تأسیس سلسله غزنویان

- ۱۶ ◇ سلسله غزنویان چگونه تأسیس شد؟
- ۱۶ ◇ چرا به این سلسله غزنویان می گویند؟

۱۷ دوران محمود غزنوی

- ۱۷ ◇ محمود که بود و چگونه به سلطنت رسید؟
- ۱۷ ◇ چرا خلیفه یه محمود، یمین الدوله لقب داد؟
- ۱۸ ◇ خلعت و لوا چه بود؟
- ۱۸ ◇ چرا محمود غزنوی از حمایت سامانیان دست کشید؟
- ۱۸ ◇ چرا به قراخانیان، آل افراسیاب می گویند؟

۱۹ محمود و فتوحات هندوستان

- ۱۹ ◇ آیا محمود نخستین پادشاه مسلمانی بود که به هندوستان حمله کرد؟
- ۱۹ ◇ چرا محمود به هند حمله کرد؟
- ۱۹ ◇ مورخان جنگ های محمود در هند را چگونه شرح می دهند؟
- ۱۹ ◇ آیا فتوحات محمود در زندگی و رفاه مردم ایران تأثیری داشت؟
- ۲۲ ◇ غنایم محمود به چه مصرفی می رسید؟

- ۲۲ ◇ فتوحات محمود در هندوستان چه پیامدهایی داشت؟
- ۲۲ ◇ تحقیق ماللهند چه کتابی است؟
- ۲۲ ◇ فیل از چه زمانی در سپاه ایران وارد شد و چه استفاده‌هایی داشت؟
- ۲۳ ◇ آیا مردم ایران از فتوحات محمود خشنود بودند؟
- ۲۳ ◇ چرا محمود پنهانی به مسجد می‌رفت؟
- ۲۳ ◇ چرا محمود به دانشمندان و شاعران توجه می‌کرد؟
- ۲۳ ◇ ضرب‌المثل دیوان بلخ در چه موردی است؟
- ۲۴ ◇ شحنة و محتسب به چه کسانی گفته می‌شد؟
- ۲۴ ◇ چرا محمود غزنوی شاهنامه را تپسندید؟
- ۲۶ ◇ داستان محمود و ایاز چه بود؟
- ۲۶ ◇ چرا غزنویان به جاسوسی و خبرگیری علاقه داشتند؟
- ۲۶ ◇ دیوان چه بود؟
- ۲۷ ◇ وزیر در دوره غزنویان چه جایگاهی داشت؟
- ۲۷ ◇ وزیر بودن به چه ویژگی‌هایی نیاز داشت؟
- ۲۷ ◇ ابوالفضل بیهقی کیست و کار بزرگ او چیست؟
- ۲۸ ◇ ملا ای فرار ابوعلی سینا از دست مأموران محمود غزنوی چیست؟

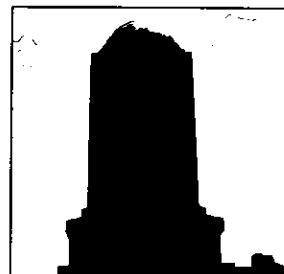
۳۰..... جانشین مسعود غزنوی

- ۳۰ ◇ مرگ محمود غزنوی چه پیامدهایی برای حکومت غزنویان به وجود آورد؟
- ۳۰ ◇ چرا محمود غزنوی جانشین خویش نکرد؟
- ۳۰ ◇ چرا کارگزاران مسعود در دوره مسعود دچار اختلاف شدند؟
- ۳۲ ◇ ماجرای حسنک و پسر چه بود؟
- ۳۲ ◇ قرمطی‌گری یعنی چه؟
- ۳۲ ◇ مسعود سعد سلمان چرا زندانی شد؟

۳۳..... برآمدن سلجوقیان و زوال غزنویان

- ۳۳ ◇ سلجوقیان چه کسانی بودند؟
- ۳۴ ◇ سلجوق به چه معنی است؟
- ۳۴ ◇ ترکمن چه تفاوتی با ترک دارد؟
- ۳۴ ◇ جنگ دندانقان در کجا و چرا اتفاق افتاد؟

۳۵..... سقوط غزنویان

- ۳۵ ◇ سرانجام غزنویان چه شد؟
- ۳۵ ◇ غوریان چه کسانی بودند؟

۳۶..... تأسیس سلسله سلجوقی

- ۳۶ ◇ چه کسی سلسله سلجوقی را تأسیس کرد؟

◇ ماجرای ازدواج طغرل سلجوقی با دختر خلیفه عباسی، القائم بالله، چه بود؟ ۳۶

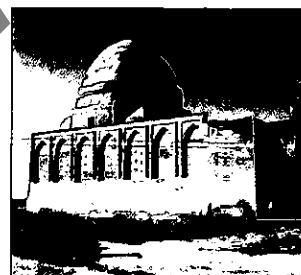
۳۷ اوضاع سیاسی و اداری ایران در زمان سلجوقیان

- ۳۷ ◇ پایتخت سلجوقیان کدام شهر بود؟
- ۳۷ ◇ چرا سلجوقیان از ایرانیان برای اداره کشور استفاده کردند؟
- ۳۸ ◇ مهم‌ترین وزیران ایرانی دوره سلجوقی چه کسانی بودند؟
- ۳۸ ◇ داستان سه یار دبستانی چیست؟
- ۳۹ ◇ تقویم جلالی چه بود؟
- ۴۰ ◇ جنگ ملازگرد میان چه کسانی روی داد؟
- ۴۰ ◇ سلجوقیان چگونه در جنگ ملازگرد پیروز شدند؟

۴۱ حکومت اسماعیلیان

- ۴۱ ◇ اسماعیلیان چه کسانی بودند؟
- ۴۱ ◇ چرا پیروان حسن صباح، اسماعیلیان نزاری می‌گویند؟
- ۴۲ ◇ کسی بود؟
- ۴۲ ◇ اسماعیلیان با مخالفان خود چه رفتاری داشتند؟
- ۴۳ ◇ آیا ناصر حسن قبادلانی از داعیان اسماعیلی بود؟
- ۴۳ ◇ اسماعیلیان ایران را چگونه از میان رفتند؟
- ۴۵ ◇ چرا حکومت سلجوقیان مدام سیاسی نداشت؟
- ۴۵ ◇ آلب ارسلان چگونه درگذشت؟

۴۶ تمدن و فرهنگ ایران در دوره سلجوقیان

- ۴۶ ◇ چرا به باباطاهر، عریان می‌گویند؟
- ۴۶ ◇ سیاست‌نامه چه کتابی است؟
- ۴۶ ◇ چرا غزالی مهم‌ترین نصیحت‌نامه‌نویس دوره سلجوقیان است؟
- ۴۷ ◇ نظامیه به چه مدارسی گفته می‌شد؟
- ۴۸ ◇ داستان «فرار از مدرسه» چیست؟
- ۴۹ ◇ مُعید به چه کسی گفته می‌شد؟
- ۴۹ ◇ خازن‌الکتاب چه مقامی بود؟
- ۴۹ ◇ سنگاب چه کاربردی داشت؟
- ۵۰ ◇ چرا سلجوقیان برج آرامگاه می‌ساختند؟
- ۵۰ ◇ برج طغرل در کجا واقع است؟
- ۵۱ ◇ آیا برج طغرل ساعت خورشیدی است؟
- ۵۱ ◇ از زنان خاندان سلجوقی کدام‌یک در تاریخ معروف‌ترند؟

۵۲..... سلجوقیان پس از ملکشاه

- ۵۲ ◇ چرا سلجوقیان پس از مرگ ملکشاه ضعیف شدند؟
- ۵۳ ◇ از سلطان سنجر چه می‌دانید؟
- ۵۳ ◇ آیا می‌دانید قدیمی‌ترین گنبد بارگاه امام هشتم (ع) را چه کسی ساخت؟

۵۴..... خوارزمشاهیان و ضعف سلجوقیان

- ۵۴ ◇ خوارزمشاهیان چه تشابهاتی با غزنویان داشتند؟
- ۵۴ ◇ چرا سنجر با خوارزمشاهیان جنگید؟

۵۵..... ادبیات و فرهنگ ایران در دوره سلجوقیان

- ◇ در تاریخ ادبیات ایران جنگ سوم سلطان سنجر و آتسز از چه جهت اهمیت یافته است؟
- ۵۵ ◇ دوره سلجوقیان در شعر و ادبیات فارسی ایران چه جایگاهی دارد؟
- ۵۶ ◇ شهرت خاقانی در چیست؟
- ۵۶ ◇ چرا مهم‌ترین اثر نظامی گنجوی را خمسه می‌نامند؟
- ۵۸ ◇ منطق‌الطیر چیست و از کیست؟
- ۵۸ ◇ بیه‌بینه لقب چه کسی است؟
- ۵۹ ◇ معرجه که بودند و چه تفاوتی با اشعری‌ها داشتند؟
- ۵۹ ◇ موضوع بیت «دست بدار از سر بیچارگان / تا نخوری پاسخ غم‌خوارگان» چیست؟
- ۶۱ ◇ منظور از هفت شهر عشق چیست؟
- ۶۱ ◇ «حجت‌الحق» لقب چه کسی است؟

۶۲..... سلطان سنجر و غزها

- ۶۲ ◇ چرا غزها به خراسان حمله کردند؟
- ۶۲ ◇ چرا سنجر از غزها شکست خورد؟

۶۳..... سقوط سلجوقیان

- ۶۳ ◇ چه عواملی در ضعف و نابودی سلجوقیان مؤثر بود؟
- ۶۳ ◇ اقطاع چیست و در زمان سلجوقیان چگونه بود؟
- ۶۳ ◇ چرا اقطاع موجب ضعف سلجوقیان شد؟
- ۶۴ ◇ اتابک‌ها چه کسانی بودند؟
- ۶۴ ◇ اتابک‌ها چگونه موجب ضعف سلجوقیان شدند؟
- ۶۵ ◇ سلجوقیان چگونه و به دست چه کسی منقرض شدند؟
- ۶۵ ◇ آیا سقوط سلجوقیان موجب خشنودی مردم ایران شد؟
- ۶۵ ◇ داستان پایان دنیا در چه زمانی و چگونه مطرح شد؟
- ۶۷ ◇ منابع

پیشگفتار

این کتاب پرسش و پاسخی جامع و البته مختصر از دوران حاکمیت دو سلسله ترک بر ایران است. این دوران خود دو دوره بزرگ یعنی دوره غزنویان و دوره سلجوقیان و نیز حکومت‌های کوچکی مانند سیمجوریان و غوریان را شامل می‌شود. در دوره غزنویان، برای نخستین بار عدل و برادری اسلام و اعراب مسلمان به ایران، شاهد حکومت غیر ایرانیان بر شورمان هستیم.

ترکان غزنوی و ترکان سلجوقی یکی بعد از دیگری حکومت کردند. در این دو دوره شاهان بزرگ چون محمود غزنوی، آلپ ارسلان و سلطان سنجر سلجوقی ظهور کردند. آنها توانستند بر قلمرو خود بیفزایند و به‌ویژه سلجوقیان وسعت ایران را به بیشترین حد خود تا امروز رساندند. در این دوران دانشمندان، فیلسوفان و شاعرانی ظهور یافتند که نسبت به دوران قبل و بعد از خویش بی‌سابقه بودند و تمدن اسلامی را به باشکوه‌ترین تمدن‌ها تبدیل کردند. اگرچه غزنویان و سلجوقیان در ابتدا از هنر حکومت‌داری و مردم‌داری بی‌بهره بودند اما به کمک ایرانیان باذوق و هنرمندان و علما و دانشمندان با آداب و رسوم ایرانی آشنا شدند و بر مشکلات کشورداری فائق آمدند.